

In memoriam Francisco Carrasquer (1915-2012)

door *Fred de Haas*

De Spaanse literator Francisco Carrasquer – dichter, vertaler, leraar – leerde ik aanvankelijk kennen in zijn hoedanigheid van bezorgde vader die erg betrokken was bij het wel en wee van zijn zoons en dochter op de middelbare school in Oegstgeest waar ik les gaf in de jaren zeventig. Ik vond hem direct een aardige man, warm en menselijk, zonder enige pretentie, wijs geworden door het leven.

Het kenmerk van zijn wezen was eenvoud, dezelfde eenvoud die hij zo bewonderde bij de Spaanse dichter Antonio Machado:

Por sencillo te nos diste
sin dejar de ser tú mismo
y por sencillo tendiste
sonrisas sobre tu abismo

[...]

Y el encanto de tu vida
es muy sencillo de ver
que fue la sencillez misma:
que encanta la sencillez.

Mi pequeña galería

Je gaf je aan ons in je eenvoud
zonder je aard te verliezen,
je eenvoud sloeg een brug
van glimlach over je kloof.

[...]

Betovering van je leven
- eenvoudig om te zien -
was de eenvoud zelf:
tover de eenvoud. Tover.

Mijn kleine galerij

Francisco Carrasquer is zijn hele leven een harde werker geweest. En een echte self-made man. De banen en baantjes die hij had zijn teveel om op te noemen. Hij beleefde meer dan genoeg om een rijke levenservaring op te doen. Hij was tuinman, bouwvakker, houthakker, kapitein bij de Spaanse Infanterie, officier bij het Republikeinse leger, zat een half jaar gevangen omdat hij gedelegeerde was bij het Verbond van Spaanse Democratische Krachten (*Alianza de Fuerzas Democráticas Españolas*), vertrok naar Frankrijk, waar hij vier jaar psychologie studeerde en Spaanse les gaf aan verschillende Franse lycea, werkte bij de FUE, de Spaanse studentenorganisatie in ballingschap, vertrok naar Nederland waar hij de kost verdiende als vertaler en docent Spaans aan de Universiteit van Groningen (met grote waardering en dankbaarheid zou hij steeds terugdenken aan de jonggestorven professor Geers), produceerde radioprogramma's voor de Wereldomroep en was sinds 1965 wetenschappelijk hoofddocent Spaanse literatuur aan de Faculteit der letteren van de Rijksuniversiteit van Leiden, waar hij, samen met andere bekwame medewerkers onder de kundige leiding van professor Lechner vele studenten de liefde voor het Spaans en de Spaanse cultuur heeft bijgebracht. Zijn proefschrift over de historische roman van Ramón J. Sender verscheen in 1970 in Londen. In de daarop volgende dertig jaar verschenen er van zijn hand nog eens vier boeken over zijn Aragonese streekgenoot en lotgenoot in ballingschap Sender. Carrasquer wordt internationaal beschouwd als de Sender-kenner bij uitstek.

Met zijn kinderen ging het goed op school, dus hoefde hij zich daarover geen zorgen te maken. Hij kon in alle rust veel tijd besteden aan zijn grote vertalingen, zoals die van de

Nederlandse dichter Gerrit Achterberg en de Max Havelaar van Multatuli. Al in 1960 had hij de Martinus Nijhoffprijs gekregen voor de prachtige bloemlezing in Spaanse vertaling die hij had gemaakt van Nederlandse dichters, de *Antología de Poetas Holandeses Contemporáneos*. Ook de Belgische Staatsprijs voor vertaalde literatuur was hem in 1963 ten deel gevallen.

Francisco Carrasquer woonde in die jaren met zijn gezin in Hillegom, waar ik hem vele malen heb bezocht. Hij was trots op zijn vrouw María Antonia die prachtige wandkleden maakte. Tijdens een van die bezoeken gaf hij me een bundel gedichten ten geschenke: *Vísperas* (= Vespers), die hij had gepubliceerd in Spanje (El Bardo, Barcelona, 1969) en had opgedragen aan zijn vrouw en kinderen en aan allen die leefden in de verwachting dat ooit het regime van Franco in Spanje het veld zou ruimen voor een democratie. Gelukkig heeft hij dat ruimschoots mogen beleven. Na de dood van Franco is hij in 1985, na zijn pensionering, teruggegaan naar zijn geboorteland, waar hij op 7 augustus 2012 op 97-jarige leeftijd is gestorven.

De bundel *Vísperas* had hij in Nederland geschreven. Het stof van de Spaanse revolutie was eindelijk neergeslagen en Carrasquer vond de rust om de blik te richten op de gebeurtenissen uit het verleden die zijn vlucht uit het land van Franco hadden bewerkstelligd.

Ik was onmiddellijk gegrepen door de beklemmende sfeer van zijn verzen. Toen ik hem voorstelde een selectie uit de bundel te vertalen in het Nederlands vroeg hij, praktisch als hij was, of ik een uitgever had. Ja, die had ik. In de sympathieke persoon van Andries van de Wal – ‘un chico majo’, zei Francisco –, die enige jaren de uitgeverij Flamboyant/P in Rotterdam leidde en direct enthousiast was over het idee.

In 1976 verscheen de tweetalige bundel *Vespers-Vísperas* die een tweede druk (1984) beleefde bij *In de Knipscheer* te Haarlem. In beide uitgaven stonden pentekeningen van Francisco's zoon Marcos.

Francisco had de Nederlandse dichter Lucebert, een persoonlijke vriend, bereid gevonden om een voorwoord te schrijven. Met veel genoeg en talent heeft Lucebert zich van die taak gekweten.

Wie de verzen van Carrasquer leest, reist van de dageraad waarin tijdens de Spaanse Burgeroorlog de executies plaatsvonden (maar die ook de dageraad is die opkwam na de bij de Wereldomroep doorwaakte nachten waarin Francisco zijn programma's produceerde) naar de wereld van diepgevoelde liefdesgedichten die Carrasquer maakte en die in 1969 nog door de Spaanse censuur uit de bundel werden geschrapt.

Francisco Carrasquer geloofde noch in God noch in mystiek. Of het moest de mystiek zijn die zich losmaakt uit de omhelzing met de geliefde:

[...]
Sólo en ese reflujó
más acá del desmayo
y en plena alienación
perdemos pie y pisamos
lo único trascendente
que nos es regalado
vivir y desvivir.
El ápice de amor
es el único instante
en que cabe ser mártir,

[...]
Alléén in dat ebben,
- méér dan bezwijming -
in volledige vervreemding,
verliezen we grond en betreden
het enig transcendente
dat ons gegeven is
te beleven en uit te leven.
Het toppunt van de liefde
is het enige moment
waarin je martelaar kunt zijn en

oblato en absoluto,
puro holocausto puro.

Me río yo del amor místico,
de sus entregas y abandonos,
de sus arrobos y éxtasis.
Al lado de la fusión coitiva,
de ese darse total
purísimo y radiante,
resulta el amor místico,
según como se mire, artificial
o algo enfermizo:
como esos paraísos
del estupefaciente,
o ese estado de fiebre
con malsanos delirios

Tres variaciones sobre el mismo tema

toegewijd in volstrekte zin,
een allerzuiverst offer.

Ik lach om de mystieke liefde,
haar verzaking en haar overgave,
haar vervoering en extase.
Naast de eenwording der geslachten,
naast die volledige overgave
- zo zuiver, zo stralend -
lijkt de mystieke liefde
- zoals je er tegenaan kijkt -
iets kunstmatigs of iets ziekelijks:
zoals de paradijzen
die je betreedt onder invloed,
of die ongezone,
ijlende koortsfantasieën.

Drie variaties op hetzelfde thema

Na zijn terugkeer naar Spanje in 1985 (hij vestigde zich in Tárrega) heeft Francisco Carrasquer nog veel geschreven. Ook kreeg hij nog de *Premio de las Letras Aragonesas* in 2006 en in 2011 de *Brockway Prize*, een tweejaarlijkse prijs voor poëzievertalers uit het Nederlands, die werd uitgereikt op het Poetry International Festival te Rotterdam en die – omdat Francisco vanwege zijn hoge leeftijd niet meer reisde – door zijn zoon Miguel in ontvangst werd genomen.¹ Hij heeft ongetwijfeld nog veel aan Nederland gedacht, het land waar hij zoveel jaren van zijn leven heeft gewoond en gewerkt en waarvan hij ons de volgende impressie heeft nagelaten:

Holanda el primer día	Holland, de eerste dag
Holanda. Agua encerrada en caños como cañas, pura presión de bueyes de agua. Pero el rosario infinito de gotas que se escapan por las grietas del sueño y de la tolerancia deja un himno labrado de libres resonancias de las que Holanda es caja.	Holland. Water besloten in geulen als rietstengels zo smal, zuivere druk van watermassa's. Maar het eindeloze snoer van druppels die ontsnappen door de spleten van droom en verdraagzaamheid rijgt een lied van vrije klanken die Holland als zangbodem hebben.

Francisco was écht. Ik ben dankbaar hem gekend te hebben.

Fred de Haas is de vertaler van de tweetalige bundel Vespers-Visperas. Bovenstaande vertalingen zijn van zijn hand.

¹ Zie ook *Linguaan* #3, september 2011, blz. 28-29.